

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА МЕТОД, МЕТОДИКУ ТА ТЕХНОЛОГІЮ НАВЧАННЯ

Устенко Р. Л., Саричев Я. В., Городинська О. Ю., Каценко А. Л.
Полтавський державний медичний університет
r.l.ustenko@gmail.com, urologypolt@gmail.com, lena.gorodinskaya@gmail.com,
akatsenko@gmail.com

Метод навчання – певним чином упорядкована діяльність, що забезпечує ефективне керівництво викладача роботою студентів з оволодіння знаннями. Методи навчання визначаються його цілями та змістом.

Опанування змістом навчання багато в чому визначається методами, які застосовує викладач. Але що таке методи загалом? Метод у перекладі з грецької означає шлях, спосіб діяльності. Хороший метод – запорука успіху у сфері людської діяльності, матеріальної, духовної, педагогічної. Свій комплекс методів (методику) застосовує і викладач у процесі навчання. Але оскільки, як зазначалося, зміст навчання надзвичайно складний, тому і методи засвоєння цього змісту надзвичайно різноманітні. Класифікація дидактичних методів є однією із складних проблем теорії навчання. Робилися спроби класифікувати ці методи на основі найрізноманітніших критеріїв. Так, на основі критерію у вигляді джерела знань методи навчання поділялися на вербальні, наочні, електронно-інформаційні, предметно-практичні і інші. На основі критерію характеру пізнавальної діяльності учнів дидактичні методи ділилися на репродуктивні та продуктивні. Проте ці класифікації виявилися мало корисними для педагогічної практики. Тому останнім часом при характеристиці загальнодидактичних методів виділяються ті з них, які використовуються у вивченні всіх навчальних дисциплін незалежно від їхньої специфіки та характеризуються певною своєрідністю, деякими власними ознаками [4].

Прийоми навчання можуть визначатись особливостями навчальної системи: при проблемному навчанні це постановка проблемних ситуацій, при пояснювально-ілюстративному – це докладне планування дій студентів для досягнення конкретних цілей тощо.

Традиційна класифікація методів навчання включає: за способом формування знань, навичок та умінь – словесні (оповідання, пояснення, інструктаж, бесіда, обговорення, дискусія, «круглий стіл», диспут, проблемний ме-

тод тощо), практичні (вправа, навчальне дослідження, пошукова робота, вербалізація уявного плану дій, самооцінки виконаних дій, ознак об'єктів і явищ, що спостерігаються), розбір дій, корекція дій, заучування алгоритму дій (інструкція), ідеомоторні дії (уявне програвання майбутніх дій), участь у практичній діяльності (під час практик та стажувань). Наочними методами є спостереження та демонстрація. Спостереження – це цілеспрямоване сприйняття об'єкта чи явища, воно спеціально планується викладачем (наприклад, спостереження за ходом операції). Може бути короточасним або тривалим, постійним або епізодичним. Демонстрація – це пред'явлення, показ предмета, явища чи дії. Існують наступні наочні засоби для демонстрації: засоби предметної наочності (реальні предмети або їх копії), образної наочності (ілюстрації, слайди, фільми), умовно символічні засоби (формули, символи, схеми).

За особливостями побудови взаємодії студента із студентами: традиційні, активні та інтерактивні методи, усний виклад (лекція, розповідь, пояснення), бесіда, обговорення, дискусія, «круглий стіл», диспут, показ, демонстрація, ілюстрація, вправи (індивідуальні та групові), ігровий метод, метод інсценування, метод «мозкової атаки», самостійна робота.

За активізацією пізнавальної діяльності студентів – пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, проблемний метод, частково-пошуковий метод, частково-дослідний метод (класифікація Лернера-Скаткіна).

За логікою передачі та сприйняття інформації – дедуктивний метод, індуктивний метод.

За особливостями навчального моделювання реальних умов практичних дій: словесно-образне моделювання (словесний опис обстановки з абстрактним уявленням її студентами), фактичне моделювання, імітація (створення умов застосування спеціальних засобів і прийомів), психологічне моделювання (виклик у студентів розумових, емоційних, вольових процесів, характерних для реальних умов), моделювання протиставлення та ігрових ситуацій, метод моделювання навантажень (фізичних, моральних, психологічних).

За видами та способами контролю за ефективністю процесу навчання – методи індивідуального, загального, вибіркового, суцільного, поточного, попереднього, підсумкового та заключного контролю, самоконтролю, взаємоперевірки, звіту за індивідуальним завданням, перевірки виконання завдань, бесіди, опитування, контрольної роботи, підготовки та захисту реферату, курсової, кваліфікаційної, дипломної роботи, педагогічного тестування, зняття нормативів виконання дій, перевірки якості виготовленого продукту, оцінки.

Ефект методів досягається застосуванням методичних прийомів – елементів методу, операцій із застосування. Так, при застосуванні словесних методів використовуються прийоми усного викладу, жестикуляції, обґрунтування, залучення та утримання уваги, порушення інтересу, образності,

постановки питань, відповідей на питання, обміну думками, обговорення, узагальнення та висновків тощо [2].

Зазвичай ці методи застосовуються в процесі передачі навчальної інформації. Але у процесі розмови (розповіді, лекції) можна як передавати інформацію, так і здійснювати зворотний зв'язок у різних формах. Класичний прийом – відповідати на питання студентів, а продуманою системою питань педагога викликати їх активну розумову активність. Наприклад, на лекції це може бути методика «гандбол».

Робота з підручником, книгою, довідковою літературою також може використовуватися по-різному. Це може бути просто пошук потрібної інформації, чи дослідження, коли проводиться пошук інформації для отримання відповіді на певні питання. Пошук наукової інформації можна організувати у вигляді веб-квесту. Тут є доцільним використання різних бібліотечних інформаційних баз, як вітчизняних, так і зарубіжних у вигляді конкретних посилань на той чи інший ресурс чи джерело.

Методика освіти – опис конкретних прийомів, способів та технік педагогічної діяльності в окремих освітніх процесах, «збирання правил виховної діяльності». Методика навчання є сукупністю певного змісту та методів (педагогічна технологія). Не слід плутати поняття «методичний» та «методологічний». Методологія – це філософська категорія, яка відбиває певний світогляд і включає у собі основні принципи, які у основі тієї чи іншої науки. Методика навчання предмету включає: мету навчання, мету освіти, розвиваючу, виховну і практичну мету, принципи навчання, зміст навчання, засоби навчання, форми навчання, методи навчання, загальні методи навчання та приватні методи навчання [1; 3].

Необхідно розмежувати поняття методика та технологія навчання. Це зробити складно, бо є безліч визначень цих понять і є значні суперечності. Методика – це педагогічна наука, яка досліджує закономірності навчання в межах окремого навчального предмету. Методи навчання – методи діяльності викладача і студента, за допомогою яких досягається оволодіння знаннями, вміннями і навичками, формується власна думка студентів, розвиваються їх здібності. Поняття «методика» виражає механізм використання комплексу методів, прийомів, засобів і умов навчання та виховання студентів. В цілому, частина вчених вважає, що методика – це широка галузь знання педагогічної науки і практики, передусім дидактики. Технології є вужчою сферою. Якщо методики мають м'який, рекомендаційний характер (викладач має право більшою чи меншою мірою дотримуватися порад методичних посібників), то технології навчання регламентують чітку послідовність діяльності студентів і навчальних та керуючих дій викладача, відступ від яких порушує цілісність освітнього процесу, що може перешкоджати досягненню запланованого результату.

Розробка та обґрунтування критеріїв і показників результативності освітнього процесу належать до складних і спірних проблем. В цілому, існують два основні підходи до позиціонування сфери освіти в системі суспільних відносин. Перший підхід, більш традиційний для вітчизняної культури, розглядає освіту як інструмент суспільства і держави, спрямований на збереження власної ідентичності, підтримку та збільшення конкурентоспроможності у світі. Для нього головним критерієм результативності педагогічного процесу є рівень знань, умінь та навичок. Другий підхід розглядає освіту як послугу, що надається спеціалізованими організаціями юридичним та фізичним особам. Для цього підходу головним критерієм результативності є рівень задоволеності споживача, який платить за послугу. Знання, вміння та навички опосередковано можуть входити до складу цього критерію і навіть бути на перших місцях, але вимірюються вони виключно через задоволеність клієнта, а ще точніше, через ринковий успіх суб'єкта освітнього процесу, що продає цю педагогічну технологію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г. В. Interactive teaching methods as a means of developing students' critical thinking. Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2020. Том IV (16). С. 33-46.
2. Собченко Т. М. Змішане навчання: поняття та завдання. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі : збірник наукових праць. 2021. №75(3). С. 73-76.
3. Устенко Р. Л., Свінцицька Н. Л., Каценко А. Л. Конструювання освітнього середовища кафедр вищого медичного закладу. Сучасні проблеми вивчення медико-екологічних аспектів здоров'я людини : матеріали наук.-практ. інтернет-конф. з міжнар. участю. 2022. С. 101-103.
4. Хома Т. В. Активні методи навчання в педагогіці вищої школи. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : збірник наукових праць. 2020. № 69(3). С. 149-152.

ЦІННІСНО-СМИСЛОВА СФЕРА СТУДЕНТІВ ЯК ЧИННИК ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Франкевич К. Р.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
frankevichkarina@gmail.com*

Дослідники психологічної галузі сьогодні активно розглядають питання становлення і розвитку особистості. Значний інтерес до цих аспектів зумовлений стрімкими соціально-політичними та культурними змінами у сучас-